

פתרון בחינת הבגרות בספרות קיץ תשע"ד

סמל שאלון 904441

הפתרון נכתב על ידי אבי הבר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פתרון בגרות בספרות

פרק ראשון סיפור קצר

1. בחלק גדול מהסיפורים נמצא שהמציאות של הדמות המרכזית שונה משל הסובבים אותה. "פרינהיים", גיבור הסיפור חוזר לפגוש את אשתו, אך מסתבר שהיא בוגדת בו ואין הוא יודע על כך, למרות הרמזים הטמונים בסיפור. במהלך הסיפור מתוארת התנגשות בין פרינהיים, אשתו וגיסו. "תהילה", בסיפור, תהילה מודעת לחטא. היא התעללה בנפשו של שרגא 30 שנה מיום שידעה על מותו ועד למותה. הסביבה, כולל הקורא את היצירה, מדמה את תהילה לדמות טהורה. לפי פתיחת הסיפור, מציג אותה עגנון כבת דמותה של לילית אשת השטן. היא זקנה בת מאה אך יש לה חן של עלמות ותנועה של עלמות, "אלמלא בגדי זקונה שעליה לא היה ניכר בה שמץ של זקנה." בסיפור "האדונית והרוכל" נמצא התפתחות של שתי תפיסות עולם שונות המתנגשות זו בזו כשהרוכל חי בתוך עולמו היהודי. תפיסת המציאות שהוכתבה לו ע"י עולמו היהודי ואילו הלנה הגויה נמצאת בתוך עולמה שלה המציאותי. בשביס זינגר "המפתח", מוצא את דמותה של הזקנה החיה במציאות של פחדים בניגוד לעולם המציאות הסובב אותה. היא חוששת שמא יגנבו את רכושה ואילו שכניה עושים הכול כדי לעזור לה.

2. ביקורת על ערכי חברה. עגנון "הרופא וגרושתו". הסופר מעביר ביקורת על ערכי החברה, החברה היהודית המסורתית הרואה מפגש בין גבר ואישה לפני הנישואין כחטא שלא יסלח לו. לכן הרופא הרואה עצמו משכיל, לא סולח לדינה לאחר שאמרה לו "דברים היו לי עם אחר", והוא אינו מתקרב אליה, ואף מאשים ולועג לה. לבסוף נראה שאיבד את שפיות דעתו. בסיפור של יעקב שטיינברג "העיוורת" יש ביקורת על חברה המתייחסת אל העיוור הפגום, בעזרת סדרה של שקרים. רק בסוף הסיפור כשהתינוקת נעלמה, מגלה גיבור הסיפור שבעלה הוא הקברן. בסיפורו של בוקצ'ו "הבז", מעביר הסופר ביקורת על חברה המעריכה הון כספי ושוללת אהבה פשוטה. בסיפור "דבר קטן וטוב", נמצא ביקורת על הרופאים שלא טיפלו נכון בילד וגרמו למותו.

3. "איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות", הכומר גונזגה, בעזרת דמות זו יוצר המספר מבט אירוני על החברה, על הממסד הנוצרי. האב שהיום הוא כאילו כומר, היה חוטב עצים. הבנתו והבנת הממסד הנוצרי כולו, בתופעות העל טבעיות מתוארות בלעג. בודקים אם האיש הזקן מאוד יודע ארמית, כשבטוחים שהוא דובר נורווגית. בודקים אותו אם הוא סובל והכומר שולח שאלות לממסד הגבוה. כשהתשובות המגיעות הן תשובות ציניות לגבי החברה הנוצרית. אשת העכביש, דמות צעירה שנפגעה מברק, לכן גופה נשרף כולו ותנועתה כתנועת עכביש הקרקס, מנצל את עיוות גופה והיא משמשת תחליף לדמות של האיש הזקן עם הכנפיים העצומות. כל מה שמעניין את הציבור החריג, זהו האיש השונה. תחילה הם מתעניינים באיש הזקן עם הכנפיים העצומות שאותו לא הבינו. כשהגיע הקרקס, נוהר הציבור לראות את אשת העכביש. האישה הידענית, עוד טיפוס הנמצא בכל חברה, שיודע הכול ולא יודע דבר. דמותה זו של האישה באה כדי ליצור הבט נוסף של אי הידעיה על דמותו של האיש הזקן עם כנפיים עצומות.

פרק שני דרמה

4. אחד ממרכיבי הטרגדיה הוא תיאור של הסבל הטרגי של הגיבור. סבל שקשה לאדם לעמוד בו. על פי הגדרת הטרגדיה סבל זה הוא תוצר חטאו של הגיבור, כך מגדיר זאת אפלטון. נציג שתי דמויות במחזה אנטיגונה ומה סבלם. המלך קראון נבגד ע"י בנו. אחותו זנתה וחיה בחיי אישות עם בנה. בת אחותו אנטיגונה המאורסת לבנו אימון עוברת על הוראותיו והולכת לקבור את אחיה. אנטיגונה סובלת סבל רב יותר, היא בת לגילוי עריות. אביה הוא אחיה, אימה סבתה, דודה מסרב לקבור את אחיה. הגורם לסבל זה הוא החטא המוסרי. קראון עובר על חוק האלים המחייב קבורת כל מת. אנטיגונה עוברת על חוק המלך שאסר את קבורת המת. במחזה מספר תמונות המתארות את הרקע לסבל הזה, הראשונה הדיאלוג בין אנטיגונה ואיסמנה. כשאנטיגונה הטרגית תובעת מאחותה שיתוף פעולה בקבורת המת, למרות הצו שניתן לעיר. סצנה שנייה- היא הדיאלוג בין אנטיגונה וקראון. דיאלוג המציג את הניגוד בין שתי תפיסות העולם, מה קודם למה, חוק המלך של קראון או חוק האלים. סצנה שלישית- הדיאלוג בין קראון ואימון המציג את אותה הבעיה.

5. חלק א'- (מדוע קידשו תרגום אחד של אנטיגונה ולא נתנו תרגום אחר.) אנטיגונה בתרגום אהרון שבתאי. קטע זה הוא הקטע המסכם את המחזה והוא מציג את יסודות העלילה הטרגית.

העלילה הטרגית מתבססת על המאבק בין חוק האלים, לבין חוק החוכמה שהוא חוקת האדם. חוק האלים הוא חוק עליון לא ישים, אך אינו משתנה הוא נצחי. כנגדו חוקת האדם חוקת החוכמה, שהיא התנאי העיקרי לאושר. זוהי חוקה שמשנתנה במקום ובזמן. אנטיגונה מייצגת את חוק האלים, ואילו קראון, מייצג את חוק החוכמה האנושית המשתנה. כאן השורה הראשונה מדברת על חוקת התבונה של האדם, והשורה השנייה מדברת על חוק האלים, כל הגאים והיהירים סופם שהם נפגעים, אלא אם הגיעו לזקנה והגיעו אל התבונה (בתרגום של דיקמן, "אין טוב כחוכמה, היא ראשית כל טוב").

חלק ב'- למקהלה מספר תפקידים במחזה, המחזה מוצג בשער העיר או בשער הארמון. כל השחקנים לבושים בלבוש אחיד ומסכות על פניהם. תפקידה הראשון של המקהלה הוא להציג את הדמויות. היות והשחקן מדקלם את תפקידו, צריכה המקהלה להסביר את מצב רוחו. לדוגמא, הופעת איסמנה לפי תרגום דיקמן "איסמנה תצא מהבית, תבוא דמעתה על לחיה, אחותה תבכה", או הצגתו של קראון, המקהלה שוללת את דמותו. "הנה קראון בן מנויקס אדון הקרייה החדש, קרב ובא, מה צפון בליבו, מה חרש מה זמם..."

הקטע שמופיע בסעיף א' הם דברי המקהלה שמסכמת את המחזה והמקהלה נותנת רקע להתרחשות, היא פותחת בסיפור העלילה, מספרת על יכולתו של המלך והכשרתו למלוכה.

מחזה מודרני –

11. הנושא המרכזי של המחזה "בית הבובות" של המחזאי הנריק איבסן, היא שאלת האמונה, יכולת ההקרבה שבין בני הזוג. נורה זייפה את חתימת אביה, כדי שתוכל לשלוח את בעלה להבראה באיטליה. הלמר לא יודע על זה דבר, את ההלוואה לקחה נורה מקרוגסטאר עו"ד אלמן שעבד בבנק שאינו איש מהימן, ולכן הלמר בעלה של נורה, פיטר אותו מהעבודה בבנק, והוא מאיים על נורה בנושא ההלוואה. הלמר שנהנה מההלוואה, בזכותה הצליח להירפא, מחליט להתרחק מאשתו משום שחטאה בשקר. במחזה כמה אמצעים היוצרים את המתח ומעצבים את המחזה. כמו הנשף בבית הלמר שבו נורה מרקדת במתח לפני המשבר, כי היא יודעת שהמכתב של מקרוגסטאר יונח בתיבת המכתבים. הופעתה הפתאומית של חברתה לינדה, שהייתה בעבר בת זוגו של מקרוגסטאר, השוברת את כל מבנה העלילה או הזכרתו של דר' ראנק.

12. במחזהו של ארתור מילר "מותו של סוכן" נמצא מאבק. ווילי לומן נכשל בעיסוקיו כסוכן נוסע, אך הוא נאבק על מקומו בחברה ולא מסכים להיכנע אף לא לחברו הטוב צ'רלי, המציע לו להיות מועסק במשרדיו. וילי נאבק כנגד פיטוריו הוא משפיל את עצמו מתחנן בפני מעסיקו, אך לא נכנע והוא מוצא את הפתרון בהתאבדות.

פרק רביעי - שירת ימי הביניים

18. השיר "ישנה בחיק ילדות", השורש "נער" מופיע ביצירה 4 פעמים. "דעי כי נעורים כנערת ננערו!" לפנינו ציטוט המדמה את הנעורים לנעורת - לסיבי פשתן – העפים ברוח. אותו שורש משמש את המשורר לתיאור שחרור. פה נמצא אמצעי אומנותי של מסגרת בתוך הבית. הבית פותח "והתנערי מן הזמן" ומסיים "מרססי לילה התנערו". אין בשיר משיכה להבלי העולם הזה, אלא, יש פה קריאה להתעורר להשתחרר מהנעורים, ללמוד מוסר ממלאכי השיבה, להשתחרר מהזמן ולמצוא דרך אל הבורא. כוונת המשורר להשתחרר אל העולם הזה ומפיקי ההיסטוריה הבוראת, כשהפתרון היא חזרה בתשובה ורדיפה אחרי הבורא עם אותן הנשמות הנוהרות אל טוב הבורא.

19. השיר קורא לשיבה אל הבורא. להקטיר לו קטורת ובמקביל להשתחרר מהבלי הזמן, אותם מדמה המשורר לכשפים שמכשפים את נשמתו של האדם. המשורר מסביר לנשמה, שהיא ריקה, דומה לעץ שמחר היא מתייבשת, ולכן הוא קורא לנשמת האדם לפנות אל האלוהים.

21. כל השיר לבדי עוסק לכאורה בבידודו של הדובר, אך מקריאה מעמיקה יותר מסתבר שחווית הבדידות המתוארת בשיר היא חווייתה של השכינה. בבית הראשון השכינה היא עוף אימהי ואילו הוא הדובר מתואר כמי שהופקר. התמונה היא תמונה אבסורדית, חבריו יצאו אל האור והוא נשתכח מלב תחת כנפי השכינה. האבסורד נוצר מעצם התמונה שבו המשורר מוגדר כגוזל, שמקומו תחת כנפיו אמו. חווית הבדידות מתפתחת לאורך כל השיר. בבית השני חורז המשורר ואומר שנותר לבדו, אך הפעם הוא נותר עם השכינה, שאיבדה מכוחה "כנף ימינה השבורה על ראשי הרעידיה". כאן, הדובר בוגר יותר, הוא כבר מבין ויודע שהשכינה חוששת לו, ומתאר חשש זה בעזרת אזכור העקדה ששם נאמר "קח את בנך יחידך", ואילו כאן נאמר "חרוד חרדה עליי על בנה היחידה". בידודו של הדובר נמשך גם בבית השלישי, ששם הוא נמצא בצרה אחת עם השכינה, ואילו בבית הרביעי, התמונה הבונה את חווית הבדידות היא תמונות של אדם הנמצא בצינוק ורוצה להגיע אל האור. המקום צר לו. השכינה חלשה ממנו היא כובשת ראשה בכתפו והיא זו המבכה את בידודה "ויוותר לבדי לבדי". הרוח החיובית המופיעה בפתחת השיר הנושאת את חבריו של הדובר אל האור, מתוארת בדברי השכינה בבית החמישי כרוח שלילית.

22. הבית השלישי מתאר את הגמרא. הגמרא המקודשת הזו מתוארת כדמות חיה אנושית, הינה בעלת כרס. לגמרא הזו יש מעיים ובהם אותיות מתות - כאן יש רמז ברור ללשון העברית וללשון הארמית שבהן כתובה הגמרא. תמונה זו שהיא לכאורה שלילית מקבלת את משמעותה בבית הרביעי שבה מבהיר המשורר שבאותיות המתות הללו יש שירי חיים. המשורר מגלה את ההיסטוריה בשיר. קיימת התפתחות של זמנים והתרחשויות. בבית הראשון מתוארת חוויה של אהבה אל העב הקטנה. בבית השני חווית הטבע, ובבית השלישי לימוד הגמרא. כל התמונות הללו מתרכזות יחד בבית הרביעי המתאר את כל חוויותיו של המשורר. המשורר מציג בשיר את חוויותיו הנפשיות, אך הוא לא יודע שיר עלומים באהבה, ונשמתו המפרפרת בתוך הגמרא, יצאה והיא עדיין מחפשת את האהבה.

23. טשרניחובסקי בשיר "ראי אדמה". הבית הראשון של השיר פותח בתמונה של זריעה. תמונה הנשברת מידידת במבנה המקצבי של השיר כשהמשורר זועק ואומר, שלא טמנו באדמה זרעים, למרות שהמשורר אמר בבית הראשון שנטמן בה זרע. האבסורד הזה חוזר ומשתנה כשהמשורר אומר מה כן טמנו באדמה, כשמסתבר רק מהבית השלישי, שכל הציורים והמטאפורות המופיעים בבית השני, אינם אלא מטאפורות מקובלות לנערים. השיר מדבר לא על זריעה אלא על גבורה של נערים צעירים. הבית הרביעי מחזיר אותנו שוב אל תמונת האדמה המכסה את הנערים.

25. השיר לא רגעי שנת טבע, הינו תיאור עמידתו של הדובר מול תמונת טבע, אשר יש בה סערת ים מול עמידת הסלעים. בבית השלישי והרביעי (בתים בני שלוש שורות) מציג הדובר את תחושתו הנפשית מול עמידתם של הגלים אשר לא מתיישים. במקביל בבית הרביעי הוא עומד נכלם מול הצורים שעומדים כנגד מכת הגלים. בשתי הסצנות הראשונות בשיר, הדובר מתאר את חולשתו. בשעת חולשה הוא פונה אל תמונת טבע יציבה שאין בה תחושת כישלון, ולכן הוא חש בבושה מול הגלים. מכאן שהוא נכלם כשהוא עומד מול הצורים הגאים בעמידתם מול גלי הים.

27. הדובר מתאר קבוצת תיירים העורכים סיור בארץ וכל התייחסותם אל הנוף הוא ציני ביסודו. אין להם כל התייחסות לאדם הנמצא ברחוב. הדובר לועג לסיורים הללו. הוא לועג להם הן בתיאורים המופיעים בבית הראשון והשני והן בהתייחסותם אל האדם שברחוב.

28. המשורר יוצר הבחנה או הקבלה בין ספר לימודי החשבון שעוסקת בשאלות מתמטיות, שאלות שבהכרח מעלות שאלות נפשיות אנושיות בדובר. שאלות אלו עוסקות בשאלות של מהירות וזמן אך לא בשאלות אנושיות- במפגש בין גבר ואשה (עמיחי התגרש כמה פעמים). בעבר, היה אסור להסתכל בסוף הספר על התשובות, והיום כשהוא מבוגר הוא יכול לסכן ולדעת במה הוא צדק ובמה טעה.

פרק חמישי - שיר שלא נלמד

.31

א. השיר מתאר בלונים במסיבה הקשורים לנחשי נייר. יש בתמונה הזו האנשה. הבלונים מוגבלים בגובה התקרה. כל תנועתם קשורה לנשיבת הרוח. הדובר מאניש את הבלונים ומתאר אותם כענבי עולם שסופם מוות. את מות הבלונים מתאר המשורר כקול צפצוף, נותן בהם נשמה, כאשר נוגעים בבלון הוא מתפוצץ. הבלון חסר האוויר לגוף מגומי, ומכאן הוא עובר אל הנשמות ויוצר השלכה בין הבלונים לנשמות.

ב. בשיר נוכל למצוא שתי נימות. נימה אחת משעשעת בתיאור הבלונים, ונימה אחרת כבדת ראש. כשהבלון מדומה לנשמה תועה.